

Nyárfák Binsey határán

(Binsey Poplars)

Kivágva: 1879

ÉN kis nyársorom: lendült napmént nem olt,
 Olt s fojt többé likacsos lombrács rajt'–
 Mind holt, holt, ma mind holt;
 Eleső fiatalból, aki sort állt,
 Árny sincs, egy se,
 A hintált szandált
 Lent hogy fürössze-rejtse
 Rét és folyó s fű-fútt, levegő-lengte part.

Bárcsak tudná mit, mit tesz a földdel
 Aki vág vagy váj!
 Mikor azt cseszi, csépli, nyesi ami zöldell,
 Az annyira lágyat, zsengett,
 Egyedivalóját-tekintve-lengét,
 Hogy mint száлка ha illeti, hártvás
 Szemgolyóban is elapad a látás,
 Még ha csak itt-ott javítva pengét
 Ölt is bele, ölt is vele
 Aki vág vagy váj.
 Unokák fel sem fogják majd, hogy volt ez a csín.
 Tíz vagy húsz, csak tíz-húsz
 Útésnyi zúr is magzúz
 Drága kis egyedi szín,
 Mezei szín, te mezei szín,
 Drága kis egyedi, mezei szín.

Az Eurüdiké veszése

(The Loss of the Eurydice)

Elsüllyedt 1878 március 24-én

AZ Eurüdikén, ó, fordult gondod,
Atyám, a háromszázra – ki gondolt,
Közöttük alvók, vésszel? –
Hogy tizenegy öl mély vízben vész el

Bezárva! Egy löket éri, s a derék
Borulva-borítva minden derék!
És koskolomp ütemére,
Mely a partról lekong, süllyed a sélye.

Hisz raktere becsének mi egyéb súlya van?
Bársonybálák? rekeszelt rúdarany?
Égibb éteri érték:
Kincsét legényre s férfira mérték.

Befutó kadétjárat volt, fiu-
képző, csupa zöld, félkész férfiu;
Rüggyel kell hogy kidőljön
Törzsöke? Miféle ítéletidő jön?

El nem csavarta Atlanti szirén,
Tajtéktorony se Vizcaya vizén:
Itt az otthon, a part!
Itt zúdítják rá a vihart.

S ó azúrt hazudó kikeleti nap!
Rév-ég, túhajú nap;
S mint Boreas megy neki? ostrom-
cajgját rázva, elektromost,

Anglia lovasa, e fényenyírt, fejegyűrt
Ború, hogy teljes tárja elegyült? –
Fagyfútt, farkasdurva
Télszél, hó és égdara-murva?

Carisbrook alatta, feketül a vár,
Most az appleduri völgyben dörög a mozsár,
Most Ventnor peremén tombol,
Tombol lefele a Bonifác-dombról.

Fenn – ó királyi vásznai! – orrát
Hordja az összes sudárvtorlát.
Bevonni hamar! kanyar!
Késő; odavan, viszi a vihar.

Ettől volt az a démoni dőlés.
Billen vissza az inga s a lőrés-
sorokon, a fedélközön,
Bezubog az étkezdékbe az özön.

Tótágast áll, fiu és fregatt,
Magadat mentsd! kel a lárma legott;
De az anyaként ölelő kvártély
Most ártér, zárt tér, gyilkos tartály.

Marcus Hare-t csak a gondözön ölte –
Vígasa vesztét szorosra öltve
Követte kargóját
Az őrlőfehér locshabon át

Hogy homokágy hantba takarja lenn
Az arcot: igaz és kendőtlen
Lévén, hangot hallott:
Neked is, kapitány, ott kell halnod!

Még álarcú is, bárhova osztja
A vegyes világ, noha póz posztja,
A tét ha mind vagy semmi,
Tüstént rohanna tisztjét tenni.

Sidney Fletcher, Bristol vesszeje,
(Pajtásainak a mélyben lesz helye),
Vetül a habnak-hónak,
Míg merőn csobban a roncsolt Csónak.

Nyomában örvény, torkán lecsúszik
Ő is, forgódobja a szuszt is
Kifacsarja, míg az öve és,
A mosadékléből, a Gondviselés

Fel nem lövi: most szabadon, kint,
Most kizihálja magát, körbetekint,
De szirt se part se bóják,
Szemei előtt csak az aszaló hó járt.

Másodmagával őt mikor egy óra
Vacogás után a mentőhajóra
Húzzák, úgy repesett,
Emlékéből az egész kiesett.

Beszélik, egyik kihúlt holt
Micsoda faragott férfiú volt,
Modell matróz, vérbeli,
Szép deli, kedvét akiben a nép leli.

Tincstől talpig húrfezes inait,
Az ajzó katonai képzés nyomait
Lesd; s e reggel-rőt,
Cserzett, pergelt, pácolt bőrt.

Ó fürgönc percei, munkás marka!
Hány rőf kötélnyi markos munka
Tekerte inát, vázát,
S végleg elaludt – hiába rázzák.

Földim volt, mint sokezer lélek,
Furtonfurt akit elítélek,
Nemzetfám és fajom,
Generációm, hitetört hajóm.

De fátyol fődje a múltat, a dúlt,
Dúlt, szentősz szentély ránkült
Átkát: rablót illet,
Zarándok nem jár, virág sem illet;

Elég e szuszogó, szálló, flóta
Élet, e vadfű-virág, e flotta
Hőshunyt test-templom, jaj
Krisztus nélkül, görgő romjai –

Helyt bár bizton nem tudok adni,
Miért Mesterem, így leszakadni
Miért hagytad e rassz't,
Kiben úgy nyílt egykoron ige és malaszt,

Tündér Tejen is hozzád jutnak,
Hitték, s hitták Walsingham-útnak,
Vándor s ő – ám úgy legyen.
Elég a jövő, bármin túltegyen.

Asszonykönny, arakönny, ó veszted,
Fiad anya szépen megkönnyezted,
Bú noha nem ír sírra,
Szívből szeretett, tudom, aki sír ma.

De térded az aljra szorongva vesd le,
Fellegrónusú Fiúhoz esdve:
„Legszebb virtus, szentség,
Mentsd meg hőszám, hős mentség.

S hallván, meghallgatást ha lelnél
Elrettentő eljövethetnél
Ügyemnek, azon a napon
Kegyre szorultnak kegy adasson.”

Szépszót pokol ugyan aligha ért,
De merülni látszó lelkekért,
Könnyét, mielőtt elégnék,
Friss ima fakasztja egyedül az égnek.

A jelzőkürtös elsőáldozása

(The Bugler's First Communion)

A KVÁRTÉLY kadétja volt (egy dombnyira tőle
E templom): kürtös katona, az anyja írlány,
Apja brit, kik nyilván
Legjavuk adták bele – akárki lesz is belőle,

S napja a bónumnak, mit múltkor a placcon
Kért, s mely kezemből annyira árként folyt
Bőség-adomány volt,
Jött az a bizonyos nap – hogy elsőáldozhasson.

Itt térdelt hát zubbonya-pirosan a padban,
S keritettem mily lelkes lábbon a kiemelt
Krisztust, fejedelem-eledelt!
Szűkön szállt meg a levélke-lágy kis lakban.

Tessék! S általa mennyek, kegyed is szebben
Hintse be! Szíve az Úré, félsz még nem üli,
Fennhég- s fullánknélküli
Nyílt nyelv, légző lilium a hímes nemben.

Óvó-róvó ángelusz-őrnagy, menj vele,
Verd el a varjhadat, érte ha birokra kelt!
Jobbr'át komrád! egymellt
Lépjetek, igazintsd utait a csillagrend fele!

Szivem is mosolyog, marcona tábori viziten,
Kamaszos viaszt, mely intő nyomásra gyengéd
Ringló-ruganyosan enged,
Csatára javukért Akarata szerint ha vezetem!

Habár e vígaszvizeket hágani hosszan
Lehetne, így e mélt krisztusi célt ó
Betöltve lehetek méltó:
Husángnyi honvédeknek az ostyát osszam.

Nem, nincs más, így ajzana: hány
Elnyílt, nyútt szírom utal eme drága
Drágább uticéljára;
Ott ahol Úr és herceg is egyben a Bárány.

Jól zárjon hát szentelt krizmád kulcsa,
Báján, bőréen, bünt ó bojkottáló,
Szeretet-szorító háló!
Csalatás látnom többé ne hagyj hogy oltsa

Pislánk lobja is édesen emelő – reményt –
Veresen tán vagy valahol – valaha hogy ő
Mint foka és fárosza jó
Hadunknak: új Galahad. Végzetként

Ha szabta meg Isten sodrás-vonulata végét,
Hadd legyen úgy; de záppal-e, züllésekkel-e
Húznak-e hókonyok, odafele? –
Hagyom ezt Uramra, ő vert hajómra cégért;

Visszamenőleg – számról olyanok e kereset
Rohamai, megrázkódna a gyémánt mennyek –
Közönyös fülekre lelnek:
Így most előre hallják s bízvást kegyesek.

A kerecsen

(The Windhover)

Krisztus Urunknak

RAJTA-, hogy reggel a reggel cirákja, fény-
hon-hercege, hajnal deresét hajtó Sólyom
Kigörög, kaptam, a levegőn, nem eresztvén
Szárnyszíj-hajtékát, hogy köröket rójon
Fölfele transzban! Majd huss, lendül a mén,
Jégsaru seper ily símán fordulatíjon,
Szél sem szegheti iramát. Add, hogy e kis lény,
Szurkolt szívem, mesteri diadalt víjon.

Vadszép mersz, ó, ló-lég-toll-tusa: szorosan
Neki! ÉS kitörő szikrád milliárdszorosan
Vonzóbb veszélynek olvasom, ó, bajnokom!

Fémet még egy rög is, amit egyszerű eke vés,
Fényez; s így ont varj-kék zsarátnokon,
Hűlőn-hullón-mállón, aranyat e repedés.

Szilánkok a Szibilla leveleiből

(Spelt from Sybil's Leaves)

ERÉNYES, arányos, ernyős, fennkölt, kupolás, egyetemes ... színpazar
Estből köztes idővé nyúlt, ' méhközös, honközös, sírközös éj lesz.
A kellemes kürtfény nyugatra tér, ' vad deres úrfényt ereszt a tar
Tér; csillaga, csillám-elseje, ' csillár-ősei, tüzesőt képez
Mennyei ránhajlón. Mert foszlik a' föld, nyüzsgő mezsgyék, tar-
ka pettyese pontok pépese: magukba ' süppedt-sajtolt önmaguké, s ez
Emlék-raboló, elme-daraboló. Mígnem az emlék szívembe mar:
Miénk e vecsernye, miénk az éj, ' ez az ár, ár, mely egyszer bevégez.
Ágak tüskés sárkány-gravírja' szövi csak a sívó, fémsima fényt; vad-
feketén. Mi jóslatunk és sorsunk! ' „Két orsón cséveld le a maradék
Élet festett, feslett fonalát; ' tekerd le, tereld be, tárold: két
Karamba két nyáj – fekete-fehér, ' jó-rossz; vigyázd csak, ezt csak, szét,
Csak széjjel; s résen légy, ha csak egymás, ' leszámolásuk számít; a pad,
Setokja-seteteje gondolatok hol' húzzák-zúzzák sínyló magukat.”

Skót táj (Inversnaid)

EZ a földes séd oly ménmar-szín,
Kavicsa-görgő, zubogó sín
Habgyapját hol a kőkannelúra,
A horhós-ormós ejti a tóra,

S a huzatos tajték pej-sipkája
Röppen s csappan a haragoscsája
Kádacsán, melyen úgy dül
A gyűrt bú, hogy a Bú is belefül.

Csupacsín harmat, hintett petty
A völglágyék, hol lábat vet
Huzalos hangák, lenge haraszt,
És a bogyója-bájos kőris alatt.

Mi lesz velünk, ha egyedül hagy
Séd és kacs? bár maradna vad,
Maradna ép, kacsok és séd,
Élne a vadon és a dzsungel még.

Szántóvető Jankó

(Harry Ploughman)

FAKEMÉNY karám a kar; mint cibere ha fújják borítja

Bolyha; saroglya-bordák; vájús vékonya; colos

Combok kötegei; térdek hengere; hordós ikra –

Áll és váll és tarkó s ikra –

Mind a szem-kormányos legénye. Egyként fog hoz-

zá, vesz erőt. Valahány végtag furiknyi rostja és izma,

Mely egyhelyt gobos és halmos; máshelyt horpadt, horhós –

Gobos és halmos, horpadt-horhós –

Megleli mind, mint mustrán matróz, mind bár szilfa-

Szilárd, a rangját, s hasonl a húsban a tennivalóhoz –

Inak az inasi tennivalóhoz –

Nézd, nekidől, hajlik a Jankó! Csípő, csont, könyök

Ó ahogy idomul az ingáshoz; míg bőr borosodik; és

Leng lenfürt; emeli a szél, csepzik, csipkés –

Tincset tekintsd, a csepzett-csipkést –

Hímerejéből eredő kecsből vetődnek ők

Is, e nyerstől – versenyben míg hasító vaseke mögött

Rohan a ráncolt bikabőrbe bújt – a hús rögök –

Kilótt, vízfriss, fényes rögök.

Olty Péter fordításai

Gerard Manley Hopkins (1844–89): az angol modernista költészet egyik legjelentősebb előfutára, Oxfordban tanult klaszszikusokat, majd katolicizált, és belépett a jezsuita rendbe. Lelkipásztorként, valamint görög- és retorikatanárként szolgált Angliában és Írországbán. Élete külön, aszketikus életmódja, elfojtott platói vonzalmái és a szentignáci lelkiség jegyében telt. Vallási szemléletmódjára nagy hatást gyakorolt Duns Scotus teológiája, különösen utóbbi egyediségfogalma. A költői és a papi hivatást sokáig összeegyeztethetetlennek érezte, életében nem publikált; versei évtizedekkel halála után, 1918-ban jelentek meg először.

FILOLÓGIAI ÉS EGYÉB MEGJEGYZÉSEK

NYÁRFÁK BINSEY HATÁRÁN: GMH visszatérő témája, hogy az iparosodó városok térhódítása a vidéki természeti környezet rovására folyik (v.ö. *Duns Scotus's Oxford, Inversnaid*); *lendült napmén* (*leaping sun*): amennyiben a nap pályája egy ugrás vonalához hasonlít, a tetőző, delelő napról van szó, miközben Héliosoz fogatát is megidézi, aki paripáit ugratja; bár az is elképzelhető, hogy megugró, megbokrosodott paripáról

van szó, melyet oltani és csitítani (*quell or quench*) kell; *hintált szandált* (*dandled a sandalled*): vélhetően a kalitra utal vissza – a filagória-szerű lomb-sátor egy szandál pántjaira hasonlít; vagy az el-esett fiatalok jelentésrétegében olvasandó, amennyiben ókori katonákként képzeljük el őket; utóbbi értelmezésre ráerősít a *swam or sank* is, az árny is úszhat és húzódnak, de a katona lába is úszhat illetve merülhet/ süppedhet; *egyedi*

valóját (*its being*): a skolasztikus *ens*ből, különösen Duns Scotus értelmezésében, mint *haecceitas* (egyediség); magzúz (*unselve*): kimagozza, megfosztja önmagától, léte egyediségétől – v.ö. a *Kingfishers*-vers *selves* szavával, ahol pont az ellekezője: önz, ön(ö)l, magzik, önmagát adja; szín (*scene*): táj és lugas (lombsátor) egyszerre, a latin *scaena* etimológiája szerint.

AZ EURÜDIKÉ VESZÉSE: A HMS Eurydice az angol királyi haditengerészet gyakorló naszádja volt, mely 1878-ban a Wight-sziget mellett viharban elsüllyedt. A katasztrófát a 312 fős zömében kadétokból álló legénységből csak ketten éltek túl: a felnőtt B. Cuddeford és a 19 éves Sidney Fletcher. A korabeli sajtó szerint Fletchernek emlékezetkiesése volt, beszámolójában a történeteket nem tudta teljesen rekonstruálni. *Farkas-durva* (eredetiben *wolf-snow*): óangol utalás; a *Beowulf* a számkivetést lupinus szóképekkel írja le. *Carrisbrook vára*, *Appledurcomb*; *Wentnor városa*, *Bonifác-domb*: földrajzi nevek a Wight-szigeten. *Szentősz szentély* (az eredetiben *hoar-hallowed shrine*): a walsinghami Mária-kegyhely, mely Hopkins idejében még romokban hevert – VIII. Henrik idejében fosztották ki. *Krisztus nélkül* (az eredetiben *in Unchrist*): a „Krisztusban elhunyt” ellentéte; tehát „utolsó kenet nélkül elhunyt”; *Tündér Tej* (az eredetiben *marvelous Milk*): Tejút; *Walsingham Way*: a walsinghami kegyhelyhez vezető zarándokút. Amint a magyar nyelvben is (pl. Hadak Útja/Tündérek Útja vs. Jézus Útja/Angyalok Útja), a pogány szimbólumból az angol nyelvben is keresztény lett. *Vándor s ő* (az eredetiben *starlight-wender ... and him*): előbbi éjjeli utas – akinek lépteit a csillagfény irányítja – utóbbi feltehetően Hopkins kedvenc teológusa *Duns Scotus*, a Szeplőtelen fogantatás dogmájának egyik legjelentősebb skolasztikus képviselője. *Szépen megkönnyezted*: (az eredetiben *wellwept*): a krikett-játékból: wellhit! – szép ütés volt! Ami a teológiai mondandót illeti: az erőszak-trópus GMH istenábrázolásainak visszatérő sajátága (v.ö. *Spelt from Sybil's Leaves*) és mindig eszkatológikus célzatú, mint ahogy az eredeti szövegben a *Lord of thunder* és a *doomfire* egyértelműsíti is, tehát az ítélkező Krisztusról van szó a Második Eljövételkor. Ezt ugyan komplikálja, hogy ezek a szóképek mind olvashatók a viharra való utalásként is. Tehát a vihar képe a Végítéletet vetíti előre. Krisztus militáris ábrázolása

(*bravest/ save my hero, o hero savest*), ahogy a *Kerecsenben* is, a szentignáci *Lelkigyakorlatokból* merít.

A JELZŐKÜRTÖS ELSŐÁLDOZÁSA: 1879 júniusában a költő az oxfordi Szt. Aloysius templom káplánjaként szolgált, ahol feladatai közé tartozott a közeli Cowley barakk heti egyszeri vizitálása; naplója szerint a kürtös fiút néhány hónappal később Indiába vezényelték, ahonnan valószínűleg az akkor kitört afgán-angol háborúba került tovább. *komrád*: whitmani hatás (l. *Drum Taps*; *Calamus* c. kötetek), ahol kódolt kifejezés férfiszerepre; ringló-ruganyosan enged (*yields tender as a pushed peach*): a platonikus ismeretelméletben (l. pl. *Theaitétosz*) az ifjú lélek olyan, mint a képlékeny, fogékony viasz, melybe a tudás pecsétként mélyed bele. *mélt-méltó* (eredetiben *deserve-serve*): az eredeti paronomázia szószerint rászolgálók-szolgálók; mivel GMH eufonikusabb lehetőségek küszöbén szemrebbetés nélkül archaizál (pl. *hies headstrong*; *sinew-service*, *ghost guessed*, *goings graces*, stb), itt mi is inkább a *méltó* szónak az archaikus *mélt* gyökre való visszabontása mellett döntöttünk, melynek jelentése *kiemelkedő*; *veresen* (*in scarlet*): a legenda Galahadja skarlátvörös köpenyt viselt; Hopkinsnál erre egy másik jelentés is rá van játszva: arról is szó van, hogy „ne hagyd látnom ... veresen”, tehát háborúban elesve; *hókony*: visszafelé áramlás, folyó elszűkülő szakasza előtt; az eredeti (*backwheels*), többek között, olyan tengeri áramlatra is utal, mely a hajót elhúzza kijelölt útvonaláról.

A KERECSEN: A reggel a kezdet, a Teremtés szimbóluma, a ciráknak fordított *minion* pedig a dedikációban említett Krisztusra utal, aki a Teremtő „minyonja” – hű fiúszolgálója, akihez a Teremtőt atyai szeretet is fűzi, tehát pártfogoltja/drágasága/ kedvence is. Krisztus egyben fényország hercege (az eredetiben *dauphinja*), vagyis a mennyek országának örököse. Mivel a sólyom röptét a költő, miként Héliosz útját a mítosz, egy ókori fogathajtó verseny szóképeivel írja le (a hajnal egy deres ló, mely a sólymot húzza; a madarat szállító légoszlop gurul; szárnya gyeplőként kormányoz, egy ijszerű kanyart kell bevennie, a költő izgul érte, stb), a kitörő tűz valószínűleg az ókori fogathajtó pályák éles kanyarában szikrákat hányó kerekekre utal; a fogathajtó bajnok (a Sólyom) azonban a vitéz

Krisztus szimbóluma is, akiből keresztalálakor vér tör ki. Krisztus vitézi tulajdonságokkal való felruházása a szentignáci *Lelkigyakorlatok* szellemiségéből merít. Az arany a vers végén az örök életre utal. Mivel a *draw* egyszerre von, vonz és vonalaz, a második sorban a *dapple dawn-drawn* jelző (fordításban *hajnal deresét hajtó - szürkederes hajnal-vonta*) a szakirodalom szerint két másik értelmezési lehetőséget is kínál: 1.) „a pettyes (szürkederes ló mintázatához hasonlatos) hajnal által vonzott” 2.) a pettyes hajnal által vonalazott (amennyiben a sólyom sziluettje a pettyes háttér ellenében rajzolódik ki).

SZILÁNKOK SZIBILLA LEVELEIBŐL: A cím valószínűleg a küméi Szibilla levéljósaitra utal – a szélfútt leveleket a jóslatok kérelmezőinek kellett összeszedni a földről; az eredeti címben a *spelt* poliszemantikus, jelentése egyszerre olvasva/kibetűzve és kihullva/elvészve; *tar*: (eredetiben *waste*): a szakirodalomban ennek pontos jelentéséről (melléknév vagy ige? ha ige, melyik jelentésében?) rengeteg egymásnak ellentmondó találgatás olvasható, melynek összefoglalásától itt hely hiányában eltekintünk; itt hátravetett jelzőként (tehát melléknévként) értelmeztük; *emlék-raboló*, *elme-daraboló* (eredeti: *disremembering*, *dismembering*): paronomáziás/ annomációs szójáték, a *disremembering* ír tájszó, jelentése *making one forget*.

SKÓT TÁJ: *Séd, horhós-ormós, pej-sipka, csupacsín:* a vers eredetije hemzseg a tájszavaktól és neológ szóösszetételektől: *burn* (patak), *degged* (szórt); *braes* (skót domboldal), *heathpacks* (csarabfoltok), *beadbonny* (gyöngycsinos), *twindle* (twist + dwindle), stb.

SZÁNTÓVETŐ JANKÓ: A nautikus és a hidraulikus szóválasztásokból kifolyólag (*steered*, *crew*, *roll-call*, *rank*, *soared*, *liquid*) valamint a Hopkins-Bridges levelezés alapján valószínű az az értelmezés, mely szerint a szerző (Platón, Szent Pál és Hobbes nyomán) az emberi testet egy jól funkcionáló hajóként képzelel el, melyben a fej kormányoz, a tagok pedig legénységként engedelmeskednek. *Jankó:* az eredeti címben a *Harry* elnevezés a *Tom, Dick and Harry* szólásból származik, tehát átlagember (\approx Kovács János); *cibere* (az eredetiben *broth*): vagy szó szerint ciberét jelent, melyben a búzakorpa hasonlítana az arany-

ló pihés szőrzetre, vagy egyszerűen csak „keverék/kuszaság”; a zárómondat megkavart szórendje és elhagyásai az eredetiben az érthetlenség határát súrolja: „*See his wind-lily locks-laced/ Churlgrace too, child of Amanstrength, how it hangs or hurls/ Them – broad in bluff his frowning feet lashed! Raced/ With, along them, craigiron under and cold furls –/ With-a-fountain’s shining-shot furls.*” Pontos jelentése megosztja a szakirodalmat: a *hurls them* ugyanis egyszerre utalhat a tincsekre (*locks*), a lábakra (*feet*) és a televény-rögökre (*furls*), tehát a férfierőből sarjadó pórkecs (*churlgrace*, *child of Amanstrength*) mindezeket egyszerre „veti” vagy irányítja (*hurls*). ■■■